

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

ЗВАНИЧНИ ЛИСТ ОПШТИНЕ БЕОГРАДСКЕ

Год. XIX.

НЕДЕЉА 16. ДЕЦЕМБРА 1901.

Број 46.

ИЗЛАЗЕ НЕДЕЉНО ЈЕДАН-ПУТ

ПРЕПЛАТУ ВАЉА СЛАТИ УПУТНИЦОМ НА ОПШТИНСКИ СУД
А СВЕ КОРЕСПОНДЕНЦИЈЕ НА УРЕДНИКА

ЦЕНА:

За Србију на годину . . . . . 6 динара
на пола године 3
За стране земље на годину 9

РУКОПИСИ НЕ ВРАЋАЈУ СЕ

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Грађанству Београдском

Његово Величанство Краљ благоволео је на предлог Господина Министра правде, а на основу чл. 14. Устава указом од 6. ов. м. у путу милости опростити и предати забраву све кривице учињене приликом избора Народног Представништва на дан 22. јула и 5. августа ове године, као и приликом накнадних избора које су предвиђене привременим законом о изборима чланова Народног Представништва.

Ова амнестија обухвата све поменуте кривице било да су по њима судске власти већ изрекле пресуде, било да се налазе у току суђења или ислеђења, било да по њима још није тужба ни подигнута.

На основу наређења управе града Београда од 6. ов. м. Бр. 33344, суд општине београдске обзнањује београдском грађанству ову амнестију.

Од суда општине београдске 7 децембра 1901 г., АБр. 11301, Београд.

ОПШТИНСКО УРЕЂЕЊЕ

и

АДМИНИСТРАЦИЈА

ГРАДА ГЛАЗГОА

(По Сер Цемсу Велу председнику општине Глазговске и г. Цемсу Патону председнику Уједињених Музејских Удружења Уједињене Краљевине — Велике Британије и Ирске)

Година 1896

2.

ИНСПЕКЦИЈА

Јединство санитарне службе. — Модерни правад санитарног законодавства. — Санитетска подела вароши. — Варошка нечистоћа. — Стадови. — Преглед и уређење станова. — Навике укућана. — Ворба противу њихове пренагомалности. — Благодећи санитарне инспекције. — Полицијска власт над нездравим становима. — Комисијски делокруг. — Женски инспектори. — Мисионари чистоте. — Санитетски преглед животних намирница. — Здравствено стање фабрика и смањих радионица.

При проучавању устројства, као и делокруга, глазговскога санитета, добро је повући линију, макар и произвољну, између инспекторске, или детективне му службе, и лекарске и превентивне му гране. Дабогме, да се таква једна линија у самој ствари не може повући; јер су те две службе, инспекторска и лекарска, једна за другу тако везане, и једна у другу тако уткане, да се могу узети као две мѣне једне исте радње; али нама је то потребно поради лакшега схватања оних заплетених улога и функција, које окрећу наш модерни општинско-санитетски механизам.

Дакле, пре свега, признајмо очевидну истину: да тајна целе ове здравствене установе, целог овог нашег санитета данашњег, лежи у нашој просвећеној себичности! (enlightenment selfishness!) Јер, да заразне болести нису заразне и прилепчиве, за цео свет, или само да су по ближњег опасне колико обична запаљења плућа или гусе, онда би могли бити и уверени: да би се наша сиротиња и дан-дани давила у своме јаду и болести, без помоћи и наших законодаваца и наше општине и општинара. Јест, да она мрачна боравишта наше бедне браће, да они лагути црне нечистоће, у којима гамижу људски створови као сињи први, да нису та жалосна скровишта наше сиротиње, у исто време и страхотна легла куте и колере — искрено да говоримо — зар мислите да би се за оне просјаци и голаци наше толико интересовало наше „јавно мишљење“, или да би им се толико места направило и у земаљском и у општинском законодавству нашем!? Нешто, доиста, и по природноме нагону самоодржања, нешто и по сили демократска нам раста и развитка, али поглавито по већ похваљеној себичности нашој, ми смо ево дошли до једне санитарне и службе и дружбе и снаге, која се брине, али не само за наше варошко здравље и чистоћу, него која бди и лебди: да је и она храна коју једемо, и оно пиће које пијемо, и чисто и здраво и сигурно. Строги су, доиста, ови нови санитарни закони наше земље, па су строге и ове санитарне уредбе наше општине, на тим законима основане; али ни ти закони ни те уредбе нису више строге само за човека сиромаша и простака, него су, у практичној им примени, још строжи и за богаташа, за фабриканта, за великопоседника и трговца без срца и душе. Као неверица изгледа нам и стварност и факт изврнутих појмова и улога друштвених, јер је данас и закон и власт далеко већи протектор наше масе, него ли и једне наше класе. Далеко, на пример, од тога, да ми данас сматрамо за наравну ствар употребу малолетне деце на тешке фабричке послове, ми данас и казимо и глобимо свакога индустријалца, који би заборавио на здравствене услове својих радионица; на казимо и свакога поседника великих кућа и имања, који у њих трпа сувишан број кирајџија и укућана; као што казимо и свакога бакалина, који хоће да превари прост свет продајући му, рецимо, маст под именом „путера“, касашина, који уме да раскрчми месо од болесне стоке; млечара, који не држи млеко у чистом дућану, или га музе од болесних крава, и тако не-

здраву, или чак и заражену, храну људима и фамилијама продаје.

Да би санитарска власт могла вршити што лакше своју тешку дужност, наш је Глазго у том циљу подељен на седам санитарних квартава, од којих сваки има својега особенога санитарског инспектора, са одговарајућим писаром и једним механичаром за канале. Ну, како су и ови квартави сувише велике области за добру контролу, то су они подељени у мање јединице, у под-квартове, који су приближно равни по простору и по броју душа, и који имају, сваки по једнога, под-инспектора. Па се чак и ови под-квартови деле на још ситније санитарско-административне делове, ну ови у циљу вођења што тачније статистике.

*

Први и главни посао нашега санитета био је и остаје: изналагање и сузбијање варошке нечистоће; а „инспектор варошке нечистоће“ и није ништа друго, до први законски шеф нашега санитета. Према дефиницији, коју даје закон о јавном здрављу у Шкотској, „нечистоћа је свака она нездрава чињеница, која ниче: било из недостатка ваздуха и вентилације у збијеним или погрешно озиданим грађевинама, било из оскудице добрих и чистих нужника и помијара, било, најзад, из каква му драго ђубрета и трулежи, чији кужни задах трује ваздух кућа, станова, дворишта и улица, и шкоди здрављу и удобном животу њихових становника.“

Многобројна су, доиста, као што су разноврсна, зла, која долазе верошким домовима и крововима, и од грађевинских недостатака, и од укућанске небрижљивости и хаљкавости, а које долазе под казнене параграфе санитарне уредбе; али ћемо ми извесно највернију слику њихову добити, ако загледамо у најновију књигу наших санитарних службеника. Та је књига бележник нечистоће, службено састављен у последњој 1895-ој години. И он гласи; „у току године 1895 извршено је неких 324,570 прегледа, или тако званих инспекција санитарних, у граду Глазгоу. Приликом ових 324,570 инспекција, нађено је и забележено 32,292 случаја кажњиве нечистоће; а од тога броја 31,992 случаја су излечена и исправљена. Највећи број истих падао је на прекид воде у водоводу, као и на нечистоћу по нужницима и каналима.

Међу кућама за становање нађено је 2832 лишених воде из водовода, — међу којима 68 случајева, где је употребљавана вода из резервоара за испирање нужничке

цеви. Даље, забележено је 4443 случаја, где је нужничка цев пребијена, или иначе покварена, а 144 случаја где дотична цев није никако ни ваљала. За тим забележено је 7135 случајева, где су нужничко-каналске цеви, и мање и веће, биле или запушене или покварене; као што је нађено на 2309 места разбијених *олучних* цеви; па као што је нађено 342 стана без нужника, а 179 са врло хрђавим нужницима.

Гомилање ђубрета и премазивање нечистоће, други је опасан извор болести у вароши. Ту долази животињски дроб, кујнско ђубре и сплачине, и буђ и мемла кровова, дворшта, празних кућа и подрумова. Од ових заведено је у бележничку књигу неких 1305 разних случајева. У списак тужаба на нечисто држање кућних улаза и степеница, као и разних долапа и шпајзова, ушло је нека 6004 случаја. За нечисто држање собних дувара забележено је 3093 случаја. Противу грађевинских недостатака кровова, зидова и т. д. у кућама за становање, подигнуто је било 515 тужаба, а противу димњака 136. *Влага* и њој подобне опасности по здравље, учинили су да се забрани становање у неких 145 кућа. На недовољну светлост, вентилацију, и лоше прозоре било је 206 тужаба. Случајева неосносних *задава*, као и дифтерије и срдобље, забележено је 650 пута. Противу досаде живих животиња било је 33 тужбе, а под патосом је нађено закопано неких 29 животињских мрцина. Нечистоће по пекарницама нађено је у 52 случаја; а случајева *дућанске* нечистоће, претрпаности, и лоше вентилације, забележено је 368. Са задовољством, пак, може се забележити и *факт*: да, код све ове огромне масе разних и кажњивих случајева, свега је њих *седморо* чекало да дође пред општински суд, а свега њих *тринајест* пред окружно начелство.

Ми имамо данас у Глазгоу 22 стална инспектора градске нечистоће, и они су, сваки у своме крају, на непрекидноме послу. Сваки од њих зна скоро сваку кућу и сваки ћошак свога кварта у главу, као што зна шта где недостаје и боли. Али, далеко од тога да се данас, као некада, свет њихове посете боји и плаши, на против, он у њима данас гледа добротворе и доносиоце чистоте и здравља, и радо им отвара своја врата и пружа сваку могућу помоћ и услугу.

*

Друга прописна дужност шефа службе санитарске, састоји се у *надзору над заједничким становима*. Под овим називом, под именом „заједничких станова“, разуму се куће у којима људи живе по цену која не прелази шест пена (три гроша) од особе за преноћиште. Правило важи, ако је стан у тој кући узет за целу недељу, па ако се и плаћа недељно, али рок такве погодбе не сме бити дужи од петнајест дана. У овај ред „станова“ долазе, збиља, и склоништа за *исвљенике*, и пансионери за *мрнаре*, без обзира на цену, која се ту плаћа за храну или стан. *Оваких* кућа, или боље рећи *хотела сиротинских*, ми имамо данас у Глазгоу неких 79 — скоро свих у центру вароши — и у њима комотно бораве: 9372 лица. Маса становника по овим „хотелима“, то је у истини једна шарена гомила људи — *сиротине* — која ретко кад да има што више од оно мало дроњака на себи, и по који бакарни *грош*, да плати за преноћиште. Ту су заступљене све народности

на свету, па и све пропалице *свију* наших редова друштвених. Измешане као нигде, ту ћеш наћи и *расиона* (!) и мангуца, и пропала племића и кесароша, и бившега галантеристу и ђубретара, и коцкара и дротара, и тако даље, и тако даље. Већ, можете мислити, како у таквоме друштву стојимо са бон-тоном, са чистим навикама и лепим речима! Једно, свакако, на сигурно знамо, а то је: да закупници, као и настојници, тих „хотела“ имају тешке муке и невоље да одрже ред и пристојност код такве гомиле, а тиме заштите ону шаку истинских бедника, које је тежак ударац незаслужене судбе бацио у такво једно друштво. Нити би ти закупници и ти настојници икада и могли у томе своме задатку успети, да им није оне велике среће, *блиске полиције*, која им, наслоњена на праведну строгост закона, ту битно помаже; а неби могли ни опстати, да им није оне *санитарске* власти, која непрекидно лебди над здравственим условима таквих боравишта. Цела је истина, да је ова вечита „инспекција“ власти досадна и невинима, као што је тешка немирним укућанима истих; али је она и нужна, као што је добротворна, контрола за *све*; и њена строгост само је истинита заштита несретној и нејакој честитости, од грубијанства и неваљалства пропалих синова друштвених.

Свака кућа, која се држи као заједнички стан, мора бити прегледана, измерена, одобрена и регистрована од општинског инспектора; а пријавници за закуп морају донети задовољавајуће уверење о карактеру, са потписом најмање *три* пуноправна грађанина. Штампана правила и уредбе, под којима је тај закон добивен, морају се држати на угледном месту у кући. Закупник мора имати све згоде за кување и прање, а тако исто мора имати све потребе за одржавање чистоте по нужницима. Он не сме примати под кров пијане људе, ни познате неваљалце, и он је власти одговоран за ред и поредак у кући. Никакво мешање мушких и женских укућана не сме се дозволити; а број лица која могу бити у једној соби мора се од власти одобрити, и на то *билет* добити. На једно одрасло лице и два детета испод десет година мора доћи најмање 400 кубних стопа простора; док ће, међутим, санитарски *инспектор* имати права да за извесно време сведе број лица по собама у којима то за добро нађе. Свака се соба мора свакога дана почистити и метлом прећи; а мора се сваке среде и суботе опрати — чак и чешће ако то инспектор нареди — а ходници и степенице морају се окречити два пута преко године, а имено у Априлу и Октобру. Исто тако, морају се окречити и зидови и тавани кућни у Априлу и у Октобру, па и у свако друго време ако то инспектор нареди. Прозори се морају држати отворени, а собе и постеље ветрити, најмање четири часа свакога дана — осим у случају болести — а никоме од здравих укућана неће бити слободно да остане у постељи после осам часова у јутру. Између првог и другог легања у исту постељу мора протећи најмање десет часова; а да би се избегла забуна и пометња, нарочита собна одељења морају се одредити за оне који *ноћу* раде, а дању спавају; и ни пошто се не смеју *њихове* постеље ноћу издавати.

Ни у једној спаваћој соби несме се сушити мокро одело, а за сам тај циљ мора

се у кући имати и нарочити крај и нарочита пећ. Свака нечистоћа мора се из собе износити јутром и вечером. У спаваћим собама несме бити ни застирке ни завесе, нити ичега што прима нечистоћу, или у чему би се могао лако запатити гад од инсекта; а кревети морају бити гвоздени пољски кревети и величине за само једну особу. Дабогме, да се *чистота* мора строго одржавати и над креветима и над постељама, на задовољство санитарског инспектора. А чим се ко у кући разболи одмах се лекар мора звати; па, ако нађе да је случај *заразне* природе, одмах се мора ствар *санитарској* власти јавити, сам болесник одмах издвојити, а његово одело, његова постеља, и цела кућа испрати и *дезинфицирати*. Нађе ли за потребно, санитарска власт има права да исели и затвори целу кућу, и да ју не отвори докле год се *заразне климе* у њој са свим не затру. По себи се разуме, да *санитарски* чиновници имају, као и свака друга власт, право да у свако доба продру у такву кућу, и да завире и *инспекцији* подвргну свако њено ћоше. Ко би се од купаца огрешио о ма које од тако прописаних правила и наређења, биће кажњен глобом од пет фуната стерлинга, уз накнадну казну од две фунте стерлинга за сваки дан непослушности, после добивене опомене; а, ако не би паре положио, ићи ће у хапс на четрнајест дана.

Наше санитарско одељење има два нарочита инспектора за дневни преглед заједничких станова и сиротинских пансионата, а поред тога има још шест *ноћних* инспектора за преглед осталих регистрованих домова те врсте. У години 1895 било је заведено у санитарске књиге 15 таквих станова пошто је у њима извршен и преглед и *премер*. Исте године прављено је неких 2463 посета дневних, а 83 ноћних, код оваких регистрованих домова, у циљу санитарске *инспекције*; али, буди речено на част дотичних купаца, ни један од њих није заслужио да буде доведен пред суд за гажење санитарских наредба, или за противљење полицијским уредбама.

Ми нагласисмо мало час, како се у овим „сиротинским хотелима“ хоће по који пут да нађе и какво отмено и интелгентно лице; али *маса* дотичних укућана увек је била, и сад је, из нижих слојева друштвених. Лица из ових редова друштвених, нити имају места у нашим бољим круговима, нити чак и маре да се пошту који степен више уз степенице друштва.

Њихов је хоризонт до крајности ограничен, и никада не прелази домаћај најбитнијих потреба животних. У истини ти људи и лежу и устају са једном једитом бригом: да сутра дан на *некакав* начин са *нечим* преваре свој гладни желудац; а, кад им још испадне за руком да дођу и до она два велика луксуза свога живота, који се зову *алкохол* и *дуван*, онда су још и сретни и задовољни .... Једва да је сретнији по стању, ако је мало и отменији, од ове „хотелске“ бећарије, по васпитању, становник, тако званих, „закупских кућа“; јер то је махом *жењен* човек, па често и човек оптерећен ситном децом. Сиротиња га гони да с фамилијом дели парче места у „закупској кући“ са другим и сличним фамилијама; па, ако се с правом рачуна у „бољу класу“ друштвену, опет је то бедник, који једва да може да унесе које парче „намештаја“ у „апартмане“ које под кирнју узима. Горе и од тога, и он и његова фамилија су вечита жртва оних *шијавица* друштвених, које се шире

и *жире* („batten and wax Fat“) сипући и цедећи и последњу кап њихове кржаве зараде.

Име „закупске куће“, или још и „куће за издавање засебних станова“, као што се зову, то име, по општинској уредби, обухвата „начелно“ све куће које примају кирајџије; али, у пракци и у самој ствари, то су боравишта наше сиротиње, и бећарске и фамилијарне, и оне се (куће) налазе поглавито у узаним улицама и тесним сокачићима наше средине варошке. Спекуланти, који и сами бораве у средини свога *закупа*, издају обично читаве редове таквих кућа, са безброј припадајућих им „одељења“ и „апартмана“, уз „мебл“, који се скоро увек састоји из по једног или више кревета у соби, из две или три просте столице, једног обичног астала, и нешто мало кухињског посуђа, металног и земљаног. Овај и оволики „мебл“ даје права таквоме спекуланту да објави: како, ту и ту, у средини вароши, по умерену цену, издаје под кирију „кућу с намештајем“! са „меблираним“ собама за самце, и „засебним одељењима“ за фамилије. И те се и такве „куће“, односно и „станови“, издају беломе свету по недељној цену од четири шилинга (пет динара) па на више, а то ће рећи, по цену коју дотични закупца *правоме* газди од куће плаћа за *цео* месец! Међу овим закупцима има их који држе по дванајест таквих кућа, има их који држе и по *двадесет*, па их има који држе и по свих *четрдесет*! У 1893-ој години, санитарски чиновници прегледали се и у књиге своје завели 204 такве куће у Глазгоу; а ево како гласи извештај главнога *санитарског инспектора*, о њима: „ове су куће (вели се тамо) скоро све по *средњим* буџацама варошким, али су неке и на крају вароши, негде тамо „иза божијих леђа“! Вентилација је у њима *ретка* срећа, а чистоћа још ређа врлина. Њима треба вечите оправке, али се у њима доживљују само оне (оправке) које *власт* с тешком муком изнуди. По собама за самце обично двоје станују, често и са фамилијом; а било је случајева где су и по *четири* пара нађена да станују у истом „одељењу“. Слика грозде, помешана са жалашћу, забрањује нам да ју и у појединостита читаоцу приказујемо; али је она *сама* м најстрашнија осуда која се изрећи може: и над газдом од имања, и над бездушним закупцем његовим.

Лице које се може похвалити да има у вароши „кућу“, па још и „кућу с намештајем“, неоспорно има већу вредност *друштвено* од онога друштвеног *номада*, који се сваки час сели, и из куће у кућу премешта. У теорији, он је, у своја четири зида, само *свој* лорд и господар; али, та околност, што он може рећи, да има неко парче сопствена имања, то му даје у пракци и извесна *права*, као што га везује за извесне дужности *грађанске*. Друга је личност онај „закупац“, који се често регрутује из врло ниских слојева друштвених, и чија је позорница рада и тековине: она „сиротињска кућа“, која често нема задовољене ни најбитније потребе фамилијарног живота. У тој кући нема ни простора ни ваздуха колико треба, ни тишине, ни удобности, ни чистоте, па чак ни најобичније *приватне повучености*. Међу тим, више од *тридесет хиљада* има таквих жалосних *кућа* у нашем Глазгоу, у којима живе више од *сто хиљада* наших бедних суграђана. Кирије по тим кућама, од „одељења“, износе просечно *два шилинга* (два и по динара) недељно; али их има, које се могу добити и за *пет и*

по шилинга месечно. Понављамо, под овим жалосним крововима вију се махом и људи и фамилије, које се мало разликују од обичних *чегара*, па који чак и неће да су што друго до то. Јер, кад би се ма где *стално* настанили, *власт* би их могла и лакше и сигурније контролисати; а то је оно што они не вољу, и од чега постојано беже. По себи се разуме, да полиција има грдне муке да сазна и најпростије *адресе* тих људи — већ и с тога, што они ретко кад и узимљу честито *збогом* од својих газда, закупца, собних комшија, или случајних поверилаца, а да и не говоримо о њиховој љубави према *санитарском* чиновнику, или наредбама санитарске власти. У истини, због ових и оваких становника и кирајџија варошких, и измишљена је установа тако званих „*билетованих кућа*“, или кућа, које су дан-ноћ под „билетским“ надзором санитарског чиновника, те које сад и кваре многе рачуне горе оцртаних типова.

„Кућа под билетом“, то је једна од мање познатих установа нашега Глазгоа, и то ма да јој има већ *тридесет* година. Према *закону о полицији* од 1866, као и ономе од 1890, који је *сад* у снази, ни једна кућа која је подигнута од 1866 године на овамо, не сме се издати под кирију ако не мери 900 кубних стопа од „стана“, „одељења“ или „апартмана.“ Куће са по два „апартмана“ морају мерити 1500 кубних стопа, а са *три* најмање 2000 кубних стопа. Тамо где су такве куће раније служиле као *засебни* станови, морају дати *три* одговорајуће мере, а имено: 700, 1200 и 1800 кубних стопа; али, од кад је (1892) донет *графевински закон* за варош Глазго, и та је *најмања* мера простора дигнута на, односно, 1000, 1600 и 2400 кубних стопа. И ово треба разумети као *чист* простор дотичних станова, у који не улазе ни ходници, ни нужници, ни долапи, па ни простор од две стопе од зида до зида, и од пода до тавана. А ове су *предохране* учињене, опет, за то, што сиротиња има обичај да сабије своју децу где год у буџак, и тамо им постељу намести.

Законом о полицији од године 1866, власт је добила право: „да може ући у сваку кућу која нема више од три собе“, и измери њену кубатуру. Ако та кубатура за све три собе не износи више од 2000 кубних стопа, онда власт има право да на вратима кућним прилепи билет, или удари плочу, на којој ће бити написано: *колико* се лица сме сместити у дотичне собе. И то су после те „куће с билетом“ или „билетоване куће“, које подлеже *сталној инспекцији* полицијских власти. По закону од 1890, ко преступи преко овог санитарског наређења, и изда свој стан већем броју лица, кажњава се за сваки дан такве погрешке, глобом од пет шилинга (шест динара) до фунте стерлинга (25 динара). Ну, ма да је ово билетовање кућа намењено кућама са три собе, исто мерило простора, за сваког станујућег примењује се и на све друге куће, у којима се станови издају под кирију.

Систем усвојен у нашем Глазгоу за сузбијање пренасељености и претрпаности људске, ствар је местног уређења. Тако, ми имамо сад у Глазгоу неких *двадесет и пет хиљада* кућа под билетом, као што држимо шест *нарочитих ноћних* инспектора, који их у свако доба могу прегледати. Овај преглед они, збиља, и врше кад год на коју кућу посумњају; али у нарочиту инспекцију иду око пола ноћи, да чине своје до зоре. Где

год нађу да је закупца пустио на *конак* већи број лица, но што је закон прописао, одмах се протокол састави, и сутра дан дотични кривац од власти позив добије. Редовно два пута преко недеље предстају они суду као сведоци, по тужби коју су противу кривих закупца подигли. Саму *ноћну* инспекцију своју они врше обично у *двоје*, имају тада на себи своје инспекторске униформе, и носе *ноћне* лампе. Колико пак ови људи *иосла* имају, може се, судити и по томе, *што* они изврше неких *десет хиљада* инспекција на годину, и том приликом ухвате, просечно, пет хиљада криваца.

У последњој (1895) години извршили су 35,722 прегледа, и нашли 3868 противних случајева, дакле, знатно више преко *средње* мере. Од ових, 2965 добили су само њихове опомене, 614 њих је *укорено*, а 289 влашћу кажњено. Било је даље случајева у средини вароши, где је *сваки* требао да има свега 400 кубних стопа ваздушна простора, а он је имао свега 98, 89, или чак, и само 76! Читалац може појмити страхоту ове тескобе, ако представи себи дотичну „*собу спаваћу*“ у виду једнога *сандука*, који би имао *шест* стопа у дужину, *три* у ширину, а *четири* у висину! Какав је ту морао бити *поноћни* ваздух, а какав ли смрад и задах, за то ми немамо ни речи да опишемо. Доста је ако знамо, да је овака једна законска уредба и строго ограничење кућних и собних просторија, била за нашу варош једна тешка невоља и сиња нужда.

*

Људска маса нашега Глазгоа, која долази под редовну *инспекцију* нашег санитарета, то је *војска* од најмање *шездесет хиљада* душа, и то војска која крије у себи и најопасније елементе друштвене. Да прореди њене густе редове, неуморну борбу воде *хришћанске* душе наших филантропа; да се, колико толико, одржи *ред* у тој страшној маси и мешавини, *полиција* наша мора да буде на *мртвој стражи* и вечној опрези; а да не би боравишта њена постала и грозна легла куге и заразе, *санитарско* одељење наше мора да бди и лебди дан и ноћ без прекида. Било да сретамо ове бедне типове у лицу формалних „*кирајџија*“, или у виду укућана „*закупских*“ и „*билетских*“ кућа, они јесу и остају за нас, скоро увек, *изгубљена* деца човечанства. Ту је у *истини* тешко погодити: шта је код ових људи горе, — шта ли црње — да ли стање или занимање? То је маса, која нити мари нити хоће да зна за *какав ред* и *поредак*, која чак ни ту *реч* неће да чује; и онда, шта је остало власти, него да ју *силом* нагна: да буде, бар колико толико, уредна и чиста. Делећи ју по класама, могли би рећи, да се онај део те масе који доспева до тако званих „*намештених соба*“, да се он од осталих, и горих, одликује *осуством* поноса и амбиције, разумемо, тиме: што и не мари да што има, па не мари ни да што буде. Све док не дође санитарска власт, да их из нездравих легала избије, ови ће људи лежати у *ђубрету*, и трпети да их гад једе. Али они заслужују и нешто сажалења; јер су они и најчешће жртве оних друштвених *вајкула*, које их у лицу бездушних закупца под кров примају, па ту, пре а после, и прогутају. После њих, али ништа боље, долазе они становници „*заједничких станова*“ и „*билетованих кућа*.“ И они имају некакав жалосни

мебл“ — ако се т.ј. таквој једној иллузији може још и то име дати — али они се разликују од својих мало пре поменутих другова по судби, што нису нигде стални. Далеко од тога, ова класа наше сиротиње уме само да вешто бежи из стана у стан, да вешто умакне оку полиције, па уме да вешто вара и себе и власт *санитетску*. Вечита „слобода“, то је вечно наслеђе њене невоље, — ма да би у самој ствари била права срећа и за њу (и за ту класу) и за остали свет, кад би се она дала лакше и хватати и контролисати и санитарски прегледати, али нарочито кад би се могла излечити од оне проклете навике *несталнога живота* и ратовања с влашћу. Додајмо још томе жалосни факт, да ова чиновска војска варошких нам бескућника не даје ни цару цареву ни богу божије; да чак она кошта, и то напрено кошта, *све нас*, и посредно и непосредно, и преко општине и њенога буџета, и мимо и општине и закона и буџета; и онда ћемо у свој страхоти и наготи моћи уочити *болест* од које цело друштво наше болује. Као само *живе* примере овако крупне тврдње, нека нам је слободно посведочити: да се из редова баш *ове масе*, и војске сиротињске, рекрутује највећи проценат наших зликоваца и злочинаца, да се из тих редова *шуне* наше хапсане, па и наше *болнице*; да та маса највише посла задаје и нашој полицији и свима судовима нашим; да на њу долази, и због ње на нас пада, највећи *део* санитарских трошкова варошких; као и да најзад — пошто смо се целога века ш њоме носили и борили — плаћамо и њене *...погребне трошкове!*

*

Видели смо колика се борба води противу и кирајџијског и закупачког слепила, незнања, нечистоће, противу несвести па и несавесности њихове; али нисмо још изнели колико је ту крив и онај прави *газда* од имања, сопственик и куће и земље, који допушта да се међу оне кухне и заражене видове његове, као црв једно преко другог трпа, људска маса, светска сиротиња. Цела је истина, да закупци ретко кад маре за газдине интересе, или интересе њихова имања. Њима је увек било и остаје *главно*: да покупе кирију од оних које у кућу пусте; а ко је тај кога пуштају, и *какав* ће траг на имању за собом оставити, то се њега ни мало не тиче. Како му драго, *санитетски* резултат овакога система и односа, кирајџијско-закупачко-сопственичког је тај: да у Глазгоу ми данас имамо *масу* кућа и кућишта које нису ни за какав стан, па и ни за какав *кров* људски. И за то је добио реч *законодавац*, у циљу да се овоме злу једном на пут стане, односно, да *власти* добију маха да се могу и с' *газдама* од имања, а не само са оним грешним закупцима, и сиротињом кирајџијском, правно рачунати. Тако, дакле, дошло се код нас до *закона* од године 1890, по коме *полицијске власти* имају право, да, на надлежну доставу, односно писмени извештај *општинскога лекара, санитарског инспектора и шефа грађевинског*, огласе ту и ту кућу, или део исте, као неподобну за људско боравиште, и да прилепе на њој писмену забрану за њено издавање. Власт је ту само дужна да о таквој одлуци и намери својој газду од имања благовремено извести, односно, дужна му је дати разложнога времена да кућу преправи, оправу, и за становање потпуно удеси. Ако то газда и учини, за-

брана се диже, и одлука трже; а ако не учини, горња наредба остаје у сили, докле год се санитарска власт о противноме, о здравственоме т.ј. стању куће, не увери. Да би се пак и сам закон и овај систем што сигурније и правичније у дело приводио, полиција има право да одреди нарочити колегијум, *комисију*, од пет стручних лица, која ће ту бригу стално водити. И таква једна комисија доиста и постоји, и свој посао ревностно врши, од 1892 године на овамо. Наравно, да и оптужени газда, као друга страна, има права на апелату, ако налази да је неправедно општењена. И та апелата иде *окружном начелнику*, који је дужан, да, најдаље у року од седам дана, по њој решење донесе.

Дакле, до прошле (1895) године, ова надлежна *комисија*, полицијско-санитарска, нашла је и затворила у Глазгоу 288 кућа, од којих 215 са једном собом, 65 са *две*, 5 са *три*, а 3 са више комада,

Ну, најнежнија и најсретнија грана ове *инспекторске* установе наше јесте: струка *женске* инспекције. Ми имамо данас шест женских инспектора; а оне нису само мисионарке домаће чистоте, него су и драгоцене службенице у послу надгледања и контролисања варошке хране, и у опште варошких животних намирница. Дабогме, да је њихова главна дужност: похађање и прегледање сиротињских боравишта по нижим крајевима вароши, нарочито и особено, *инспекција* кућа, где су сиротињске фамилије збијене у једну или у две собе. Ту оне прво лепим речима предусрећу и пријатељски светују онај прост свет; па га онда „опомињу“ и „укуравају“; па, кад ни то не помогне, онда издају потребне наредбе за чишћење и одржавање чистоте, и над вршењем истих суревњиво лебде. Кад је какав кирајџија и сувише сиромашан да купи такав и такав лек, или материјал чистећи, онда му оне даду једво парче хартије, са којом он иде у *санитарско одељење*, и ту добије *беслатно* потребну количину креча или „фарбе“, као и *четку* за кречење, али ову само на *послугу*. Сем тога, женске су ове веома корисне као извештачи случајева суровог поступања са нејаком децом, и ти се реферати њихови шаљу на поступак „*друштву противу свирепог поступања с децом*.“ Најзад, ове инспекторке дају многи савет простоме свету, како да боље кува, да ветри своје боравиште, па како и да пази да се мокро одело ноћу у спаваћој соби не суши. Кућа у којој, и после свију опомена, нечистоћа царује, доставља се надлежном санитарскоме чиновнику на поновну инспекцију и реферат — после чега долази, наравно, тужба, полиција, и казна.

Контрола нужничких цеви, која се врши нарочитом *пробом* (drain-test) а коју да изнуде имају право полицијске власти, та је контрола данас једна од најважнијих и здравствених улога нашег санитета. По закону од 1890 санитарски инспектор има власт да нареди тако звану „димничарску пробу“ (smoke-testing) над нужничким цевима у ма којој кући, ако је само имао разлога да посумња да се у њој крију какве клице заразе и болести. Газда је од куће дужан да му то дозволи, па да му буде и на руци и услузи; али, ако би се он томе одупро, или иначе проби тешкоће правио, санитарски инспектор има право да га одмах тужи суду, који ће га одмах казнити за то, као првом казном, сумом од *две* фунте стерлинга (педесет динара). А не

поступи ли још према упутствима које ће му инспектор издати, имено, не даде ли оправити цев и сав квареж у нужнику, *власт* ће то учинити на његов рачун, и наплатиће од њега, поред мајсторове наднице, још и све своје трошкове, дангубе, и накнаде. У години 1895, извршено је оваких контролних проба у Глазгоу свих 4629; а жалосно је, што се мора рећи: да су у само 142 случаја нужници и њихове цеви били у здравоме и исправном стању.

Међу многим и разноврсним дужностима нашег општинског санитета броји се и инспекција варошких пекарница, и преглед животних намирница, нарочито преглед *млека*, млекарница и музарница варошких. На овај посао одређени су четири инспектора, који иду од пијаце до пијаце, и пиљарске и рибарске, и од дућана до дућана, нарочито од *млекарнице* до *млекарнице* и од музарнице до музарнице, и строгом прегледу подвржу дотичну храну, односно, дотично *млеко* млекарско, и *краве* музаре. У томе важном циљу, наши инспектори иду, чак, зором на жељезничку станицу, и тамо дочекују млеко које се из околних села у кантама доноси. Па, ако приметите да оно има још коју махну, сем своје водености, онда иду и у дотична *села*, и у дотичне краварнице, и тамо се уверавају о здрављу, или болести, крава-музара. На тај начин, ми имамо данас под инспекторским оком нашега санитета неких 1147 млекарница и музарница варошких, а у овим последњим, под сталним санитарским надзором; 1634 краве музаре. Од других намирница животних, на близу *три* стотине примерака иде, преко руке ових инспектора, на *анализу* државном хемичару.

За преглед варошкога *меса*, ми имамо *три* нарочита инспектора, који иду од касанице до касанице, и од кобасичара до кобасичара, и све што им је у радњи и у дућану строго прегледају. У години 1895, ови су људи извршили по глазговским касаницама 9572 инспекције, и бацили, уз одговарајућу глобу, 28,897 фуната покваренога мяса, од којих 21,900 од неких 438 болесних телади. Узгред помињемо, да се у Глазгоу никако *коњско* месо не продаје као *људска* храна.

За санитарски надзор над *фабрикама*, и у опште радионицама глазговским, ми имамо само једног инспектора. Али је и он један стигао до сада да прегледа и измери (у години 1892) 752 радионице. У последњој години (1895) он је извршио 2045 инспекција, а том приликом измерио, план од свих направио, и у књиге своје завео, неке 502 радионице. У 499 случајева, поправке, које је он наредио да се у радионицама изврше, и *извршене* су.

На делокруг наше санитарске власти и њенога главног инспектора долази и надлежност вршења *закона о радничким часовима*, од године 1892 и 1893 — закона — који је донет да се заштити здравље наше радничке омладине, и мушке и женске, *испод* осамнајест година старости. Дакле, наша је санитарска власт, односно, *комисија* додала редовним дужностима свију наших намирничких, пијачних и дућанских, инспектора још и ту дужност: да се приликом својих редовних посета и прегледа сваке радње, увере и о броју *часова* које *млађи* проведу на послу у дотичним, па и у *другим*, радњама, као на пример, у бакалницама, гвожђарницама, трговинама и гостионицама итд.; док је међутим један *наро-*

чији инспектор постављен, који има само то да ради, и о томе рачуна да води. До сада је издато неких 16,000 „опомена“ разним дућанџијама, ресторатерима и у опште „газдама“ глазовским, а у прошлој 1895-ој години њих је, до душе и свега, четворо осуђено и кажњено, — што треба да значи — да се закон поштује и врши.

Ако, дакле, покушамо да сумирамо овај и овакав рад нашега санитета, ми ћемо наћи: да је за последњу четвртину века огроман и успех и напредак постигнут на пољу олакшања људске беде, људске несреће и сиротиње. Цела је истина да нас тешка маса наше сиротиње још једнако и мучи и дави, и да се наше власти, и санитарске и полицијске, ш њоме дан-ноћ боре. Исто је таква истина: да та власт није ни надлежна ни позвана да улази у суштину сиротињскога питања, у економске узроке, услове и односе, нашега друштва и државе, као што није компетентна за научну расправу питања: има ли кореница лека људском јаду и људскоме греху? Али она је ипак за то овлашћени и опуномоћени гонилац свакога нерета, сваке неуредности, па и сваке болести, нарочито сваке заразне болести наше. Да! и све нека би дотични органи у души својој налазили, да сви па и најбољи трудови и напори њихови нису довољни да збришу љаге које руже и жигосу наше време, наше поколење, опет је њихово: да се строго држе закона и законске им службе и уредбе. А кад наше све, али нарочито наше санитарске, власти у тој и таквој светлости угледамо, онда нам оне излазе доиста као велике, као стварне, као истините, ако увек и скромне, добротворке човечанства; јер су оне, више но икоја друга друштвена установа наша, учиниле: да живот наше сиротиње буде и дужи и јачи а само бедно стање њено и лакше и сносније, као год и будућем спасењу ближе.

(Наставиће се).

РАД ОДБОРА ОПШТИНСКОГ

РЕДОВНИ САСТАНАК

27. Новембра 1901 год.

Председавао председник општине г. Милован Р. Маринковић. Присутствовао члан суда г. Владимир Лацковић. Од одборника били г.г. В. Соколовић, Дамњан Стојковић, Љуба Дојчиновић, Богоје Јовановић, Тока Тошић, Стојан Пајкић, Дим. Миленковић, Јанаћ М. Јанковић, Н. Спасић, Мих. Михаиловић, Јован Петровић, Сима Николић, Ив. Ђковић, Миленко Стефановић Спаса Илић, Ђ. Митић, Р. Драговић, Благоје Милошевић, М. Савчић, М. Штрбић, Ђ. Димитријевић, Д. Тадић, П. Борђевић, Јов. Илчић, Петар Новаковић, Др. Јован Бурић, Манојло Клидић и Милутин Стенановић.

Деловођ, Мих. М. Марјановић.

(Свршетак)

Одборник г. Др. Јован Бурић прво хоће да каже неколико речи о калдрмисању варошких улица а по том ће прећи на покренуто питање о грађењу зграда за основне школе. Приликом калдрмисања варошких улица изгледа му да предузимачи чине грдне злоупотребе, употребљавајући за то материјал који је по своме квалитету испод сваке критике. Оно што они под видом песка употребљавају за калдрмисање улица није ништа друго до обична земља. Услед тога се калдрме тако брзо кваре. О томе су доказ многе улице а и сам пут преко Топчидерског брда. Вода је са истога пута спрала сву ону земљу која је под видом песка употребљена при изради истог пута тако да је на истом остао сам камен и на оправку истог пута морају се већ чинити издаци колико с пролећа. Желео би да се приликом закључивања овакх послова са предузимачима у условима, под којима им се тај посас уступа, тачно

предвиђа какав материјал исти имају употребити и да се приликом извршења тих послова води најстрожији надзор да се дотични посао изврши под прописаним условима.

Што се тиче подизања зграда за основне школе налази да се ту само лута. Ранијих је година у општинском буџету предвиђан кредит за подизање зграда за основну школу за савски крај, па се исти посао ни до данас није извршио. Сада је комисија која је пројектовала програм општинских радова за идућу годину, у истом предвидела, да се у идућој години подигне зграда за основне школе на Савинцу, а мисао о подизању зграда за основне школе за савски крај сасвим напусти. Очеви се старају о својој деци на све могуће начине да их обезбеде од заразе и сачувају од слабости, а где их шаљу, да уче. У зграде које су у сваком погледу испод сваке критике. Општина не оскудева у зградама за школе само за савски крај и за Савинац, она нема угодне зграде ни за остале крајеве изузев дунавски и палилулски у неколико. Одбору ће се пребацити зашто купује старе зграде и за 200000 динара а овамо нема зграде за школе. Он није био противан куповању зграде о којој је реч, али је за то да се нађе могућност да се подигну зграде и за школе у свима градским крајевима где нема подесних зграда за то. Ако општина није у могућности да из редовних својих прихода то учини, она треба и то што скорије да изнађе извор за то па ма и чињем зајма. С тога предлаже, да се општина задужи било код Народне Банке или на други начин за суму која јој је потребна за подизање школских зграда за све крајеве где истих нема, па да сумом која је стављена у буџет за идућу годину на подизање школских зграда и која ће се стављати у буџет за идуће године ануира тај зајам. Само се на тај начин може доћи до добрих зграда за школе и деца спасти од пропасти.

Одборник г. Пера Борђевић налази да је смешно подизати зграду за основне школе на Савинцу, тако рећи на крају варошком, а немаги оградe за школе код Саборне цркве, на Теразијама и у савском крају, у самом центру вароши. Слаже се са предлогом одборника г. Бурића да општина, кад не може из редовних својих прихода подићи ускоро зграде за основне школе за све варошке крајеве где их нема, направи зајам, па из истог да то и што скорије учини.

Председник на говор одборника г. Борђевића изјављује, да је почетком дебате о овоме предмету колико се сећа довољно образложио, шта је комисију руководило, да одустане од подизања у идућој години зграде за основну школу за савски крај, а да у пројекту програма општинских радова за исту годину предвиди подизање зграде за основне школе на Савинцу. Комисија је мислила, да се подизање зграда за основне школе изврши са редовним средствима, којима општина располаже постепено имајући у виду то, да се исте зграде првенствено имају подићи у оним деловима вароши где за то нема општинских зграда и где општина за исте зграде плаћа грдне кирије а међу тим исте зграде ипак не одговарају потреби. За то пак што од подизања школских зграда за дунавски и палилулски крај за толики низ година није подигнута ни једна школска зграда не може бити он одговоран. Међу тим у општинском грађевинском одељењу спрема се данас све шта је предходно потребно за подизање школских зграда за све варошке крајеве где их нема, како би се исте на начин како је комисија предвидела подигле. Ако пак одбор сматра да би општина требала за подизање школских зграда, да учини зајам он нема ништа против тога, јер је и сам вољан и жели да се школске зграде што скорије подигну.

Одборник г. Димитрије Миленковић налази да је гледиште комисије, кад је у програм радова општинских за идућу годину ставила по дизање зграда за основне школе на Савинцу сасвим оправдано. Пала је реч од одборника г. Борђевића да је смешно подизати школску зграду за савиначке школе на крају вароши а не подизати их за Теразије, код Саборне цркве и у савском крају. Родитељи деце која посећује школе на Савинцу београдски су грађани, који носе све општинске терете, које носе и они грађани код Саборне цркве, на Теразијама и у савском крају. Врачарске основне школе због зграда које су за њих узете тако су размештене, да деца на случај рђавог времена пропадају идући у њих из удаљених крајева. Сем тога исте су зграде у сваком погледу испод сваке критике. Претворене су коњушнице у зграде за школе. Међу тим општина за исте плаћа грдне кирије, док су готово у свима осталим варошким крајевима школе смештене у општинске зграде. Према томе налази да је умесно подизати школске зграде првенствено у оним крајевима варошким где општина за исте плаћа грдне кирије, а оне су испод сваке критике с погледом на оно за шта се употребљавају.

Одборник г. Пера Борђевић налази да се зграде за основне школе имају подизати првенствено у центру варошком, и ако су школе тамо смештене у општинским зградама, тим пре што исте зграде ни у колико не одговарају потреби и што се исте налазе на општинском земљишту, које се за школске зграде може корисно употребити и за мањи издатак доћи до прописних школских зграда. Налази да разлози председнички нису довољни. Кад општина може трошити из својих редовних прихода на подизање школских зграда годишње суму од 150000 динара, онда зашто она ту суму у свој буџет не би остављала сваке године на ануитет зајма који би се учинио са подизање школских зграда за свѝ варошке крајеве, где истих нема, кад би толика сума за ту цел била довољна.

С тога предлаже да се из програма општинских радова за идућу годину изостави подизање зграда за основне школе на Савинцу и да се сума на то предвиђена у 150000 динара унесе у општински буџет за идућу годину на име ануитета зајма који да се за подизање школских зграда за све варошке крајеве где их нема најскорије закључи. Да општински суд најскорије изради предрачун, колико би општину стало подизање истих грађевина и изађе пред општински одбор са формалним предлогом за закључење зајма за ту потребу.

Одборник г. Раденко Драговић наводи да се приликом калдрмисања варошких улица употребљава врло рђав материјал и тражи да општински суд изнађе пута и начина, те да се исти посао врши рационалније, а да се на досадањи начин не упропашћују само грдне суме.

Одборник г. Милош Савчић налази да рђавом калдрмисању варошких улица није узрок само употреба рђавог песка. Има томе вазда узрока, тако поред употребе рђавог песка употребљава се рђав и остали материјал. Сем тога и сама израда калдрме није никаква. Употребљава се камен разне величине. Све се то не предвиђа у условима за израду тих послова, а сем тога и сам је надзор и сувише лабав. Услед тога данас имамо то, да ће нам једна улица која је сада калдрмисана после шест месеци бити гора него што је била пре калдрмисања или оправке калдрме.

Председник на говоре одборника о калдрмисању улица изјављује да о том сада овде није реч, да је на дневном реду утврђење програма општинских радова за идућу годину, а питање о томе како да се рационално врши

кадрмисање варошких улица општински је суд узео у проучавање и сада прикупља потребне податке, па ће за то учинити одбору предлог јер кредити који се предвиђају годишње у буџету на одржање калдрме не достижу само ни за одржавање калдрме а толи и за прављење нове, што све долази услед тога, што се калдрме услед рђаве израде врло брзо кваре.

По саслушању свега тога, одбор је усвајајући предлоге одборника г. Dr. Јована Ђурића и г. Пере Ђорђевића који се допуњавају, — решио:

1. Да се у идућој 1902 години изврше следећи општински радови и то:

а. Да се претресе стара калдрма у улицама: Немањиној и око жељезничке станице, Сарајевској (старој жељезничкој), Скопљанској, Господар Јевремовој од Кнегиње Љубице па до Капетан Мишине улице, Космајској, једном делу Царице Милице, једном делу Ратарске до Мајор Илића улице, и Таковској у делу од палилулске школе до Краљевих штала;

б. Да се изради нова калдрма у улицама: Савској од Гођевца до мале пијаце, Далматинској између палилулске школе и Ботаничке бапте, Краљ Милутиновој, Бирчаниновој у некадрмисаном делу, Кнез Михаилов венац од реалке до Душанове улице и на житном тргу по постојећем стању; и

в. Да се огради зидом старо гробље. Издатци на извршење ових послова да се учине на терет вишка трошаринских прихода, а исти ће се прецизирати пре приступања извршењу истих послова, пошто се за исте израде предмери и предрачуни, а на предлог општинског суда решењима општинског одбора, за која ће се том приликом тражити надлежна одобрења г. министра финансија.

2. Да се из програма општинских радова за идућу годину изостави подизање нове зграде за основне школе на Савинцу и да се сума која би се у истој години на то употребила стави у општински буџет за идућу годину као издатак за ануитет општинског зајма који се има закључити за подизање потребних зграда за основне школе за све варошке крајеве у којима нема прописних зграда за то.

Да општински суд срачуна колику суму општина има утрошити на подизање зграда за основне школе за све крајеве варошке, у којима нема прописних школских зграда па да одбору учини формалан предлог за закључење зајма за подмирење ове општинске потребе.

IX

Председник извештава одбор да је општински суд у смислу решења општинског одбора од 16 новембра тек. године АБр. 10866 преко Краљевско српског посланства у Берлину умолио г. Хобрехта, директора канализације у Берлину да са извесним хонораром дође у Београд ради прегледа и оцене планова за канализацију које раде г. г. Везен и син, предузимачи из Париза према привременом уговору, који је о томе са њима закључило председништво општине али да се г. Хобрехт захвалио на поверењу, изјавивши да се због старости тога посла не може примити, и препоручивши општини за тај посао садањег директора канализације у Берлину г. Адамса. Да је према томе општински суд за извршење поменутог посла ангажовао г. Адамса.

По саслушању тога, — одбор је примио к знању са одобравањем ово саопштење председника општине.

X

За остале предмете стављене на дневни ред за данашњу седницу и то: молба Пере М. Јанковића, ревизора београдске царинарнице, због награде; молба Драгољуба К. Јовановића, пензионера, за накнаду штете; молба Петра Јовановића, деловође грађевинског одбора, да се призна за општ. инжињера; предлог председништва по предмету регулација „Грантовца“ и продужење претреса пројекта уредбе о трошарини града Београда, — одбор је решио:

Да се ставе на дневни ред за идућу седницу.

РЕДОВНИ САСТАНАК

30. Новембра 1901 год.

Председавао председник општине београдске г. Милован Р. Маринковић. Присутствовали чланови суда г. г. Владимир Лацковић и Драгутин Симић. Од одборника била: г. г. А. Н. Крмановић, Дим. Миленковић, Ђ. Соколовић, Дамњан Стојковић, Спаса Илић, Р. Драговић, Ђока Тошић, Благоје Милошевић, Јанаћ М. Јанковић, Dr. Јован Ђурић, Милути Ј. Вожић, Ђ. Димитријевић, Мил. Стефановић, Јов. Илчић, Д. Тадић и Dr. Војислав М. Суботић, млађи. Деловођ, Мих. М. Марјановић.

I

Прочитан је записник одлука седнице држане двадесет седмог новембра тек. године и примљен без измена.

II

По прочитању акта одељака Управе града Београда, којима се траже уверења о владању и имовном стању извесних лица, — одбор је изјавио:

да су доброг владања и сиротног имовног стања Матијас Фихтнер зидар, Марија жена Михаила Главинића, служитеља, Витомир Милојковић, чиновник фабрике монопола дувана и Коста Тимијадес келнер; да су му непознати: Чедомир Мирковић, бив. поштар и Зарија Трумбак келнер.

III

Председник извештава одбор, да је општински суд решењем својим од 30. новембра тек. године АБр. 11089, одлучио: Да цена хлеба за прву половину месеца децембра тек. год. тј. од првог истог месеца искључно буде иста која је била и за другу половину месеца новембра тек. год. тј. двадесет и пет пара дин. по килограму а хлеб да се продаје по двадесет и пет пара дин. у тежини од хиљаду грама.

По саслушању тога и по прочитању поменутог решења суда, — одбор је примио к знању са одобравањем ово решење суда о одређеној цени хлеба за прву половину месеца децембра тек. године.

IV

Председник извештава одбор, да је на дневном реду претрес у појединостима пројекта општинског буџета за идућу годину. Пошто је у прошлој седници прочитан и у начелу примљен извештај одборске комисије за састав пројекта општинског буџета за идућу годину, то се сада има исти пројект тачка по тачку претресати и по истоме решавати. Одбор прво треба да претресе пројект расхода општинског буџета, да оцени општинске потребе и да утврди расходе на исте, па по том, да приступи претресу пројекта прихода општинских и да изнађе сретства за покриће расхода на општинске потребе. С тога предлаже, да се прво приступи претресу пројекта општинских расхода за идућу годину па кад се тај посао сврши онда да се приступи претресу пројекта општинских прихода за исту годину.

Одборник г. Миленко Стефановић не слаже се са гледиштем председника. Тражи, да се прво утврде општински приходи па по том према њима и општински расходи.

Одборник г. Дим. Миленковић тражи, да се у овој седници не приступа претресу у појединостима пројекта општинског буџета за идућу годину, већ, да се одложи за идућу седницу како би одборници имали времена да исти пројект проуче, јер су га тек вечерас штампаног добили.

Одборник г. Раденко Драговић потпомаже предлог одборника г. Миленковића.

Одборник г. Dr. Јован Ђурић не слаже се са предлогом одборника г. Миленковића. Кад је овај нацрт општинског буџета за идућу годину израдила нарочита одборска комисија са општинским судом, одбор треба да има поверења у том својем повереништву. Одлагати сада решавање овога предмета ради проучавања значило би немати вере у повереништво. Општински суд и повереништво даваће обавештења по свакој позицији нацрта, а одбор ће ценити и решавати. Предлаже да се приступи одмах претресу у појединостима поднетог нацрта општинског буџета за идућу годину.

Председник потпомаже предлог одборника г. Ђурића. Моли одбор, да приступи претресу у појединостима поднетог нацрта и с тога, што је време кратко, а исти треба да се претресе још пре Божићних празника и да се пошаље на одобрење г. министру финансија.

По саслушању свега тога, — одбор је решио:

Да се одмах у овој седници приступи претресу у појединостима пројекта општинског буџета за идућу годину и то прво расхода па по том прихода.

V

Пошто је на реду одређење плата општинског часништва, где долази на првом месту председникова плата, то председник пошто по члану 68а. зак. о устројству општина и општ. власти не може присуствовати решавању о плати председника, позива члана суда г. Владимира Лацковића, да приликом решавања о плати председника општине руководи седницом а по том се удаљава из седнице.

Пошто је члан суда г. Владимир Лацковић заузео место председника и пошто се је председник удаљио из седнице

Одборник г. Ђока Димитријевић по овлашћењу одборника г. Дим. Тадића, присутног члана одборске комисије за израду пројекта општинског буџета за идућу годину, а у име поменутог комисије предлаже да се садањем председнику општине г. Миловану Р. Маринковићу изда на име додатка на репрезентацију за ову годину сума колико буде изнеда за време од дана кад је за председника општине постављен па до конца ове године, а на годишњи додатак председнику општине на репрезентацију од 2000 динара. Наводи разлоге, који су руководили комисију да овај предлог одбору учини.

Одборници г. г. Милутиин Вожић, Димитрије Миленковић, Dr. Јован Ђурић и Јанаћ М. Јанковић говоре у прилог предлога одборника г. Димитријевића.

По саслушању тога, одбор је једногласно решио:

Да се садањем председнику општине г. Миловану Р. Маринковићу изда за ову годину на име додатка на репрезентацију за време од 19. маја ове године као дана постављења за председника општине па до конца ове године сума од хиљаду две стотине тридесет и три динара и тридесет пара дин. колико износи за напред означено време а рачунајући исти додатак у 2000 динара на годину.

Издатак овај да се учини на терет општинске готовине по добијеном за то надлежном одобрењу господина министра финансија.

Да се у буџету општинском и за идућу годину стави издатак председнику општине на репрезентацију у 2000 динара.

VI

Приступљено је појединачном претресу пројекта општ. буџета за 1902 годину.

По прочитању сваке тачке по особ, — одбор је решио:

Да се у буџету општине београдске за 1902 годину предвиде ови

РАСХОДИ:

I. Плате:

1. Часништво:

1. Председник — десет хиљада динара.
2. Додатак председнику на репрезентацију две хиљаде динара

VII

Пошто је одбор утврдио расход на плату и додатак на репрезентацију председнику општине позват је у седницу председник општине и продужен рад одбора под председништвом истог.

По прочитању посебице сваке од осталих тачака пројекта расхода општинског буџета за 1902 год., — одбор је решио:

Да се у буџету општине београдске за 1902 годину предвиде и ови расходи, под насловом

I. Плате:

1. Часништво:

3. Два члана суда по 4000 осам хиљада динара;
4. Додатак члановима суда по 600 хиљаду и двестадин.;
5. Три кмета по 3600 десет хиљада осам стотина динара;
6. Кмет за извиђај потрица хиљаду две стотине динара.

2. Особље административно:

7. Деловој одбора, секретар општине четири хиљаде динара;
8. Додатак деловој одбора, секретару општине пет стотине динара;
9. Правозаступник три хиљаде шест стотина динара;
10. Архивар две хиљаде сто шесет динара;
11. Писар хиљаду четири стотине четрдесет динара.

3. Судско особље:

12. Секретар суда две хиљаде и шест стотина динара;
13. Пријавник две хиљаде динара;
14. Архивар две хиљаде динара;
15. Писар за ситнице хиљаду четири стотине и четрдесет динара;
16. Експедитор хиљаду и две стотине динара;
17. Протоколита хиљаду динара;
18. Регистратор хиљаду динара;
19. Практикант девет стотина шесет динара;
20. Извршитељи 7500 дин. плата, 7500 дин. тантијема, петнаест хиљада динара.

4. Месна Контрола:

21. Рачуноспитачи Главне Контроле четири хиљаде динара.

Овде је прекинуто даље решавање с тим, да се у првој седници за овом нас тави.

Напомена. Приликом утврђења расхода на плату и додатке чланова суда и деловоје одбора, чланови суда и деловоја одбора нису присуствовали одборској седници.

VIII

За остале предмете стављене на дневни ред за данашњу седницу и то: молба Пере М. Јанковића, ревизора београдске царинарнице због награде; молба Драгољуба К. Јовановића, пензионера за накнаду штете; молба Пере Јовановића деловоје грађевинског одбора, да се призна за општинског инжењера; предлог председништва по предмету регулација „Грантовца“; молба Александра Марјановића, б. питомца за повраћај издржавања и продужење претреса пројекта уредбе о трошарини града Београда, — одбор је решио:

Да се ставе на дневни ред за идућу седницу.

ВАНРЕДНИ САСТАНАК

1. децембра 1901 г.

Председавао председник општине београдске г. Милован Р. Маринковић. Присуствовали чланови суда: г.г. Владимир Лацковић и Драгутин Симић. Од одборника били: г.г. Ђорђе Соколовић, Дамјан Стојковић, Петар Новаковић, Атанасије Петровић, Спаса Илић, Манојло Клидић, Младен Николић, Јован Илић, Ђ. Митић, Р. Драговић, Дим. Миленковић, Јанаћ М. Јанковић, Н. Спасић и М. Ј. Божић. Деловој, Мих. М. Марјановић

I

По прочитању записника одлука седнице држане тридесетог новембра тек. године одборник г. Дим. Миленковић примећује да је у прошлој седници приликом појединачног претреса пројекта општинског буџета за идућу годину код плата административног особља решено да позиција расхода општ. буџета за 1902 годину бр. 7. гласи „Деловој одбора, секретар општине, четири хиљаде пет стотина динара.“ Дакле да је одбор са разлога гада изложених повиско плату Деловој одбора, секретару општине од четири хиљаде и пет стотина динара. Међутим из прочитаног записника види, да тако у записник није уведено, већ је једна позиција расхода растављена на две позиције 7. и 8. и да позиција 7. гласи: „Деловој одбора, секретар општине четири хиљаде динара“, а да позиција бр. 8. гласи: „Додатак деловој одбора, секретару општине пет стотина динара.“ Кад максимум плате деловоје одбора, секретара општине није законом предвиђен а одбор налази за потребно, да му исту треба повисити, онда зашто је делити на плату и додатак. А томе нема места у толико пре што је ни одбор решавајући о истој није делио на плату и додатак, већ је комисијом предложено суму повисити за пет стотина динара. С тога тражи, да се та погрешка у прочитаном записнику исправи и да се стави: да позиција расхода број 7. општинског буџета гласи: „Деловој одбора, секретар општине, четири хиљаде и пет стотина динара“, а да се позиција осам „Додатак деловој одбора, секретару општине“ изостави.

По саслушању тога, — одбор је решио:

Прима се записник одлука седнице држане тридесетог новембра тек. године са овом изменом одборника г. Миленковића.

II

По прочитању акта кварта теразијског Абр. 11121 којим тражи уверење о владању и имовном стању Петра М. Савића новинара, — одбор је изјавио:

Да је доброг владања и средњег имовног стања Петар М. Савић, новинар.

III

Председник износи одбору на мишљење молбу Данице, удове поч. Др. Валенте, којом тражи уверење о породичном односу.

По прочитању те молбе Ст.Бр. 2635, — одбор је изјавио мишљење:

Да се молитељици може дати тражено уверење о породичном односу.

IV

Председник извештава одбор, да је на дневном реду продужење претреса у појединостима пројекта општинског буџета за 1902 годину.

Одборник г. Дим. Миленковић налази, да је одбор неумесно урадио, кад је позицију расхода општинског буџета на плату извршитеља поделио пола на тантијему, а пола на плату а из ових разлога: На плату истих стављено је 7500 динара; кад се од исте суме одбије 3240 динара на плату извршитеља за образовање цунилних маса и за наплату општинских потраживања онда остаје на плату осталих осам извршитеља 4260 динара или по 532,50 дин. годишње или најзад по 44,35 динара месечно, а то је плата много мања од плате коју имају општински служитељи. Од суме на тантијему долази на сваког по 937,50 дин. годишње или 78,10 динара месечно. Да ли ће који од истих моћи да истера толику тантијему или и већу независи само од његове предузимљивости већ и од тога какви му се предмети дају на рад и на шта му се тантијема и у коликом проценту рачуна. С тога би желео да се одбор поново врати на то питање те да га тако реши како би и извршитељи имали пристојну плату.

Одборник г. Раценко Драговић боји се да се тантијема извршитеља не обрачунава као раније после два три месеца, те да се људи не могу са оним што им на име плате припада издржавати.

Председник објашњава, да је то питање решено само у неколико, а на име у колико се расхода на извршитеље тиче. Што се пак тиче питања о томе: како ће се извршитељима тантијема рачунати а на име: на које предмете и колики процент о томе ће општ. суд учинити одбору предлог, којом ће приликом одбор имати прилике, да о томе питању води дебату и реши га онако како треба да буде решено. Искуство које има из ранијег свог кметовања уверава га да се само на овај начин може правилно решити питање о извршењима наплата, које општ. суд има да извршује, услед чега ће се уклонити и оне свакодневне и многобројне жалбе које општински суд добија због неизвршавања наплата. Моли одбор да пређе на дневни ред, а кад суд учини одбору предлог по овој ствари онда ће о томе одбор водити реч.

Одборник г. Ђока Мишић слаже се са гледиштем председника општине па наводи за пример тантијему коју имају капетани лађа срп. пароброд. друштва.

По саслушању тога, — одбор је решио:

Да се пређе на дневни ред.

V

Продужен је претрес у појединостима пројекта општинског буџета за 1902 год. и по прочитању сваке тачке посебице, — одбор је решио:

Да се у општински буџет за 1902 годину ставе и следећи расходи:

1. Плате:

5. Књиговодство:

21. Главни књиговођа четири хиљаде динара;
22. Млађи књиговођа две хиљаде и четири стотине динара;
23. Писар хиљаду и две стотине дин.

6. *Благајница:*

24. Главни благајник три хиљаде и пет стотина динара;
 25. Помоћник благајника две хиљаде динара;
 26. Писар за ликвидатуру хиљаду девет стотина и двадесет динара;
 17. Протоколиста хиљаду динара;
 28. Писар хиљаду и осам стотина динара.

7. *Економаш:*

29. Економ и надзорник добара три хиљаде динара.

8. *Санитет:*

30. Шеф лакара четири хиљаде дин.;
 31. Шест лекара квартовних петнаест хиљада динара;
 32. Марвени лекари четири хиљаде дин.;
 33. Осам бабица по 600 динара четири хиљаде и осам стотина динара;
 34. Писар санитета хиљаду и две стотине динара;
 35. Дезинфектор хиљаду и две стотине динара;
 36. Три помоћника по 960 две хиљаде осам стотина и осамдесет динара;
 37. Старешина чистача хиљаду и двеста динара.
 38. Прикупљач такса (чишћења и дезинфекције) хиљаду и осамдесет динара;
 39. Тридесет и пет чистичара по 720 двадесет и пет хиљада две стотине десет динара;
 40. Седам чистичара са колицима 720 пет хиљада и четрдесет динара;
 41. Надзорник штала и трена хиљаду и двеста динара;
 42. Тринаест возара (кочијаша) по 720 девет хиљада три стотине и шесет динара.

9. *Статистика:*

43. Статистичар две хиљаде и четири стотине динара;
 44. Писар за уверења две хиљаде и четири стотине динара;
 45. Писар за војне ствари две хиљаде и четири стотине динара;
 46. Четири писара пет хиљада двеста осамдесет динара.

10. *Спољно особље:*

47. Надзорник кланице две хиљаде и пет стотина динара;
 48. Два настојника по 1200 две хиљаде и четири стотине динара;
 49. Шест контролора шест хиљада шест стотина динара;
 50. Контролор марвеног трга хиљаду и две стотине динара;
 51. Служитељи кланице три хиљаде динара;
 52. Надзорник мерине и девет мерача (један за кланицу) једанаест хиљада дин.;
 53. Пијачари три хиљаде динара;
 54. Вратар хиљаду и осам стотина динара;
 55. Помоћник вратара осам стотина четрдесет динара.

11. *Пожарници:*

56. Командир две хиљаде и четири стотине динара;

97. Два десетара по 960 хиљаду девет стотина и двадесет динара;

58. Два прево-управљача по 900 хиљаду и осам стотина динара;

59. Један трубач девет стотина дин.;

60. Двадесет и два пожарника осамнаест хиљада динара.

12. *Служитељи:*

61. Десет кочијаша (три за фијакере) седам хиљада триста двадесет динара;

62. Старешина цигана четири стотине осамдесет динара;

63. Два чувара обале 840 и 720, хиљаду и пет стотина шесет динара;

64. Један чувар утрина — таксатор осам стотина и четрдесет динара;

65. Два чувара сењака по 600 хиљаду и двеста динара.

66. Три пољака по 480 хиљаду четири стотине и четрдесет динара;

67. Праља четири стотине динара;

68. На позорнике двадесет хиљада динара;

69. На вратаре, позиваре и добошаре шеснајест хиљада динара.

VI

Председник чита позицију расхода пројекта општ. буџета за 1902, на плату ноћних стражара која гласи: „250 ноћних стражара 180.000 дин.“

Одборник г. Милушин Божић налази, да је толики број ноћних стражара непотребан и да је с тога неумесно ставити у општински буџет на ноћне стражаре онолику суму, колику је предложила комисија. Полициска власт, под чијом су управом сада ноћни стражари употребљава ове за стражарење и пред оним зградама, које је дужна да чува државна власт. И кад се ти стражари употребљавају на то, а не на оно зашто се држе у служби онда значи да су излишни.

Предлаже да се смањи број ноћних стражара и да се у општински буџет на њихову плату за идућу годину стави мања сума, него што је комисија предвидела.

Одборник г. Дим. Милековић слаже се са предлогом одборника г. Божића. Наводи да је садањи број ноћних стражара према ономе, како се ноћни стражари од полиц. власти, сада на службу распоређују велики. Удаљени крајеви варошки који су и многобројно насељени, а без осветљења немају ни по једног ноћног стражара, а чим ко постане министар полицијска власт упућује на службу пред његов стан по два стражара и ако је у непосредној близини други ноћни стражар. Па кад се ноћни стражари не упућују на службу онамо где треба да се упућују онда зашто општина да плаћа узалуд толику суму на ноћне стражаре кад тај новац може употребити на друге неодољне општинске потребе. Тражи, да се смањи број ноћних стражара и да се с тога у општ. буџет за идућу годину на њихову плату стави мањи издатак.

Одборник г. Јанаћко Јанковић наводи да је овај број ноћних стражара према пространству вароши недовољан, али кад се има у виду то шта ноћни стражари чувају и како се на службу распоређују он је и сам за то да се њихов број смањи, јер нашто ударати толики намет на све грађане за плаћање оне грдне суме на плату ноћних стражара, а међу тим док у извесним улицама има по неколико стражара дотле у Палилули и улицама ка периферији вароши нема ни једнога. Не треба бити једнима мати, другима маћеха. Кад се садањи број ноћних стра-

жара не распоређује на службу како треба већ негде их има сувише а негде ниједног, онда је и сам за смањење њиховог броја па према томе и за смањење издатка на њихове плате.

Председник општине објашњава важност чувања јавне сигурности. Наводи, да је раније расправљано питање о томе: ко је дужан да води старање о јавној безбедности грађана, да ли полициска или општинска власт, па је најзад остало да општина плаћа ноћне стражаре, а да исти стоје под Управом града. Налази, да би општина, кад би се ноћни стражари ставили под њену управу могла да смањи издатке на ту потребу реорганизацијом установе ноћних стражара. Не налази, да има разлога томе: да општина плаћа чуваре јавне безбедности својих грађана, а да истима рукује полициска власт и да их она по своме нахођењу распоређује на службу. Мисли, да је најправилније, да општина која плаћа чуваре безбедности треба истима и да рукује. Поред осталих питања нада се да ће се новим законом за општину београдску и то питање решити. Јер док селске општине поред дужности имају и своја права дотле су општини београдској садањим законом о општинама додељене само дужности без икаквих права, а сва њена права, која јој долазе из разних дужности пренете су на управу града.

(Свршиће се)

О Б Ј А В А

Пошто ни на другој лицитацији држаној за издавање под закуп преноса угља и осталих водоводних потреба на Беле воде није било лицитаната, то ће суд општине београдске поново на дан 28. Децембра т. г. од 2 до 5 сати после подне држати јавну усмену лицитацију за издавање под закуп овог преноса.

Лицитација ова држаће се у канцеларији економног одељења суда општинског.

Кауција је 500 динара у готовом новцу или у срп. држав. хартијама од вредности.

Ближи услови могу се видети у поменутој канцеларији сваког радног дана за време канцеларијско и при лицитацији.

Од стране суда општине београдске 5. Децембра 1901 год. АБр. 11258, у Београду.

О Б Ј А В А

Пошто на дан 1. Децембра тек. год. није било лицитаната, да би се могла извршити лицитација за издавање у концесију права на пражњење нужника и помијара, то ће суд општине београдске, поново на дан 29. Децембра тек. год. од 2 до 5 сати после подне држати јавну усмену лицитацију за издавање овог права у концесију.

Лицитација ова држаће се у канцеларији економног одељења суда општинског.

Кауција је 3000 динара у готовом новцу или у срп. држав. хартијама од вредности.

Ближи услови могу се видети у поменутој канцеларији сваког радног дана за време канцеларијско и при лицитацији.

Од стране суда општине београдске 5. Децембра 1901 год., АБр. 11170. у Београду.

УРЕДНИШТВО И АДМИНИСТРАЦИЈА ЈЕ У ЗДАЊУ ОПШТИНСКОГ СУДА